

ként számos utazó köcsik, 's a' legterhesebb szekerek járnak ezen ivlánczhidat a' nélkül, hogy az, 1833ban juniusban történt megnyitása óta legkisebb javításra is szorult volna. Az elv, melly szerint e' hid épült, áll. Az annyira félelmes ingás, a' legerőszakosb szélvész által — millyen kevéssel annak megnyitása előtt volt — történhető fölemeltetése a' hidpályának egészen el van mellőzve; 's így ezen hiddal a' feladás föl van oldva azon aggodalom' ellenére is, hogy csak hosszú, 's így nehéz hidpályák állhatnak ellent sebesen elhaladó terhelt kocsik' és szélvészek' behatásának. Csak szépség' tekintetében nem egészen kielégítő ezen építmény, minek oka az, hogy az nem előre minden oldalról megállapított terv szerint készült, hanem készülék közben különféle változásokon kelle az egésznek keresztülmenni.

E' közlést egyenesen Hoffmann testvérek és Maderspach Károly uraknak, a' ruszkaí bányaegyesület' tagjainak, köszönjük.

HISTORIAI NEVEZETESSÉGEK.

HUNN MARADÉK A' HELVETIAI HAVASOKBAN.

Második közlés.

Az első közlésünkben (Tudománytár III. köt. I. 230) említtett *hunnok' barlangján* kívül még az is megérdemli figyelmünket, hogy a' Mont-Cervin' (Wetterhorn) tömérdek obeliscusa mellett egy más *hunnkő*-nek (Hunnenstein) neveztetik. Alap nélkül, történetesen, e' két név nem születhetett. De lássuk tovább utazónkat. „Vándoroltunkban, u. m., a' grimenzi patak mellett egy roppant szikladarab alatt egy kecskeólra akadtunk, hol egy fiatal nyájas pásztor, az első valóságos hunn maradék, kit e' vidéken láthattunk, egy kis kecsketejjel kínált meg. Arcvonásaiban semmi feltűnő, egyetemes kifejezése megelőző jóság. De nyelve felette idegennemű. Nem volt az sem francia, sem olasz, ámbár e' két nyelv' gyakori hangjaival. A' tejet *lhassie*-nak nevezte, a' havasi rózsákat, mellyek nagy bokrokban virágoztak kunyhójához közel, *schussie*; a' szomszédban lelt, neki mutatott alabastromot *Pezza biack*, kecskéit *tschiehwa*, kunyhóját *kibick-kass*, a' patakot *wodas*, a' hegyeket *starr*, a' jegest *glisch*, a' fákat *rhabin*ak. Kalaúzunk, ki el tudott ezen emberrel beszélgetni, tolmácsolta ennek feleleteit. Ettől tudtuk meg, hogy kecskéivel három négy hónapot tölt e' magányban, 's ezen idő alatt csak ritkán lát embert, kivéven, ha valami pásztorcsalád kö-

zelít kecskeófalaihoz, millyen neki e' vidéken még vagy hat vagyon. Csak egyszer jár be hetenként Grimenze faluba kecskesajtot árulni, 's egy úttal földialmát és sót vásárlani, minthogy tejen és sajton kívül egész nyáron által, egyébbel nem él. Megkináltuk borral; nem kellett neki: ellenben cse-resznyevizünk jól esett neki, de ebből is keveset ivott. Köszönetül egy darabig elkésért bennünket a' jó ember Grimenze felé, melly a' „col des Torrents“ hoz három órányira esik, 's az anniviersi völgynek egy kisebb, mellék völgyében, melly nevét a' falunak köszöni, fekszik, 4030 lábbal a' tenger' színe felett“. A' falu' szűk utczájában egy emberrel találkoztunk, ki elég értelmes francia nyelven kérdezett mit ohajtunk; 's midőn megmondtuk hogy étel kellene, örömmel tudósított, hogy azzal szolgálhat, mert egy rokona meghalván, épen most fog *halotti tor* tartatni. A' temetésnek már vége volt, de annyit megtudtunk kalaúzunktól és grimenzei emberünktől, hogy az nem egyéb mint romai-katholika szertartások' 's némi pogány szokások' vegyülete, mellyek a' többi europai polgárisodott népek' szokásaival feltünőkép ellenkeznek.“ (Ezt itt nem adjuk elő, minthogy célunkra semmi érdekest nem foglal magában). A' tornál jelen voltak' arczai senem kitünők, senem kellemetlenek. Olly kalmuk kép, millyen ama' sioni parasztasszonyé volt, itt egy sem volt. Majdnem mindnyájoknak világos kék vagy szürke, zöldesbe átmenő szemeik, szőke vagy barna hajaik, széles csontos homlokok, kissé magas járomcsontjaik, közönséges orraik, széles állók, vastag nyakok és kiálló vállaik voltak. A' férfiak' közép nagysága mintegy 5 láb 2 új, az asszonyoké mind 5 láb alatt. Grimenzének mintegy 250 lakosa van, kik, mint állítatik, legkevesbbé vegyültek össze másokkal. Ezen falu, ugy mondják, csak a' 13d. század óta áll fenn, miután, egy, ugyan illy nevű, de jobban délnek fekvő falu hegyomlás által elborítatott. Majdnem minden lakosok megmenekedtek, minthogy ezen esemény jóval elébb egyes szikladarabok' leszakadása által megsejtetett. Az új Grimenze az egy órányira fekvő, Visoye nevű fárás helység' fiókja. Víg, életszerető népe sem nagy gondokat, sem mesterséges szükségeket nem ismer. Utazók iránt megelőzők, szolgálatra készek; de kedveskedésöket inkább mozgásaikból, mint nyelvökből érthetni meg: ez az idegenre nézve teljességgel érthetetlen, 's csak igen kevés férfi (asszony egy sem) tudja gondolatait tört francia nyelven előrebegni.

Az egész anniviersi völgynek (7 faluban 's néhány tanyában) mintegy 1700 lakója van. Visoye-ban, melly úgy szólván a' főhely, az utazók a' papnál szálltak, de kitől semmi felvilágosítást az e' vidéki hunn maradékról nem nyerhettek; hanem kérésükre a' tisztelendő úr egy öreg visoyi lakost hívott vacsorára, kitől véleménye szerint a' völgy 's annak lakói felől a' legteljesebb közléseket lehetett várni. Azonban az öregnek elbeszélése sem foglalt sokkal többet magában, mint a' mit már felebb hallottunk.

„Eleink — úgy monda — kik itt letelepedtek, ázsiai katonák voltak, a' hunnok' hatalmas népéhez tartozók, kik Etel vagy Attila királyok és vezérok alatt, egész Európát átkalandozák, 's minden népeket meghódítottak. Haza téret, egy része ezen hadnak, mintegy 200 vitéz, a' seregtől elvágatott. Ez Piemontban, Aosta' völgyében, történt. Nem értvén az ide való nyelvet, 's eltévedve, több hetekig a' hegyekben bujdosnak, 's a' völgyi lakók által üldöztetve, mindig magasb és magasb vidékekbe vonultak, míg a' Herin-völgyében rést találván, imez, akkor egészen lakatlan vidékbe jöttek. Itt letelepedtek, 's minthogy csak kevés asszony volt velök, a' tournanchi, pellinai és diemói völgyeket (mellyek ezen hegyeken túl vannak) éjjel megrohanván, néhány tuztat asszonyt hoztanak magoknak, bizonyosak lévén, hogy hó és jég mögött amazok nem merendik fölkeresni. Legelső illy telepjeik Grimenze és Ayer voltak, mellyek régi neveiket egész maiglan megtartották. A' többi helységek jóval később támadtak, miután a' népség a' Róna' völgyéből történt bevándorlások által megszorodott; 's ekkor épültek aztán Luc, Visoye, St. Jean, Im Fang, Vercorin 's más helyek, 's a' sioni püspök azokat keresztyén hitre térítette. Mert eleink pogányok voltak, kik mindenféle bálványokat imádtak, 's nekik állatokat vagy embereket áldoztanak. Azt mondják, hogy most hat vagy hét száz esztendeje, mióta ezen völgy a' sioni püspöknek hódolt, 's keresztyén hitre tért. Azóta legtöbb ős szokásaink elenyésztek, 's a' mellyek születés', lakodalom', halálesetek', a' tavaszi 's őszi ünnep' alkalmával még fenn maradtak, évről évre többet és többet vesztenek eredeti tartalmokból, annyira, hogy alig hasonlítanak már azokhoz, mellyeket ifjúságomban láttam. Ötven hatvan esztendő mulva hihetőleg nyomok is el fogott veszni.“

A' következő, ide tartozható adatokat találjuk még a' névtelen utazó' közléseiben. Az anniviersi *) völgy, német és

*) E' név egy régi szótól látszik eredni, melly annyit tehetett mint: körös körül elzárt.

francia nyelvet zagyváló népek között fekszik, 's így számos idegen szók és szólásmódok vegyültek a' régi hunn nyelvbe, míg a' francia *patois* rajta erőt vett, 's olly dialectust szült, melly keménységre és rozshangra a' legvadabbakhoz tartozik. A' lakosokban sok kereskedő szellem van, 's a' mi különös figyelemre méltó, felette nagy hajlandóság a' kóbor, változó élethez: miért ők alig tudnak egy egész telet ugyan azon házban kihúzni, nyárban pedig lakásokat háromszor négyszer is változtatják. Minden illy kivándorlás családotul, marhástul, 's bútorostul történik; 's egy más kunyhóba költözés mindig lakomával jár, mellyre barátok 's szomszédok mindenkor vendégszeretettel hivatalosak. — Így az ayeri völgyben (melly az anniviersinek felső része) számtalan egyes lakásokban, kunyhókban egész családok valóságos nomád életet élnek: t. i. egy háznép 12—16 ólt is bírván, ezek körül rendre ellakik.

Megjegyzendő még Chippis falu is, hol az Usenz' vize a' Rónába szakad, 's melly 1650 lábnyra fekszik a' tenger felett. Lakosai egy ahhoz nagyon hasonlító nyelven beszélnek, melly az anniviersi völgyben divatos; miből hihető, hogy a' két népség egykor összekeveredett. Különböznek nyelvökkel az egész környék' lakóitól, név szerint Chaley közel faluétól, mellynek a' csippisi közönség fiókja. S. F.

AZ ÉRSEKIJVÁRI BÉKEKÖTÉS. — MAGYAR NYELV' ORSZÁGOS DIVATA.

A' Luczenbacher által Tudománytárunk' III. köteté' 233d. lapján említett érsekujvári magyar békekötés, Katona' Historia Criticájában áll (XXVIII. köt. I. 792 's köv.). Erdemes lesz az itt azon hasonpárral együtt adni, mellyet a' bécsi császári udv. és házi titkos levéltárban levő eredetiről híven leírva velünk Gévay Antal, az udv. könyvtár' alóre 's m. t. t. I. tag, közlött. Látni való a' két textus' özvehasonlításából, hogy a' két eredetit két, külön vidékbeli ajku 's külön írásmódhoz szokott kezű magyar írta. Különböztetésül a' Katona' textusa álló, a' bécsi pedig *dől*t betűkkel van szedve. Rövidség' okáért a' latin kezdetet elhagytuk.

Legh eleőszer az wéghezeüdet, hogy Romay Czaszar
Legh elöszér az uigezödeh hogi Romay Chaszar
eö Feülseghe, es az Orszaghok az mellek az Bechy weghe-
eö Fölge *), es az orszagok, az mellek az Bechy uige-

*) Itt, 's mindenütt, hol kurtítás van, kihagyásjelet kell gondolni.